

O studiu na právnických fakultách.

Spect. univ. prof. Dr. Otakar Sommer (Praha).*)

Studium na fakultách právnických řídí se u nás úpravou, kterou jsme převzali z Rakouska. Je to zákon z r. 1893, nepatrně pozměněný po převratu r. 1919. Předností tohoto studijního řádu ve srovnání s jinými státy jest, že přihlíží vedle věd právních v široké míře k t. zv. vědám státním. Kdežto jinde studium právní vychází hlavně z práva občanského a jeho kodifikací, mají u nás v programu právnických fakult vedle předmětů judiciálních význačné místo nauky politické. Právo ústavní a správní a celý obor národního hospodářství tvoří předmět zvláštní státní zkoušky a při zkouškách doktorských přistupuje k tomu ještě právo mezinárodní.

Čeští státovědci a národní hospodáři zaujímalí v minulosti a zaujímají i dnes vynikající postavení a jména, jako *Bráf*, *Kaizl*, *Pražák* zůstanou vždy chloubou české vědy. Řadí se rovnocenně k předním našim pěstitelům práva soukromého a civilního řízení soudního, *Randovi*, *Stupeckému* a *Ottovi*.

Další charakteristickou vlastností našeho studijního řádu jest, že studium platného práva spočívá na studiu *dějin* práva. Studijní doba rozpadá se tak na dva oddíly. Úvodní oddíl tvoří studium historickoprávní, trvající tři semestry a zakončené státní zkouškou historickoprávní. Druhý oddíl, pětisemestrový, je věnován studiu platného práva a národního hospodářství. Jest to dědictví konce minulého století, v němž německá škola historickoprávní, opírajíc se o universální právo římské, stála v celé Evropě v popředí vědy právní. Počátkem století XX. se historickoprávní škola vyžila. Zájem právníků obrátil se ve zvýšené míře k právu pozitivnímu, k právní filosofii a k právní sociologii. Těmto novým směrům, obírajícím se aktuálními problémy dneška, jevila se právní historie jakýmsi přepychem. Vznikla snaha stlačit úkol právních dějin na pouhé dokreslení obrazu platného práva. S poukazem na některé cizí státy, zejména na Německo byla popírána oprávněnost samostatného úvodního oddílu historickoprávního. I mezi samými právními historiky ozvaly se hlasy, doporučující zařadit studium dějin práva na samý konec právnických studií jako jejich závěr.

Snahy tyto přehlédly však moderní vývoj studií historickoprávních a důležité jich partie, dějin práva antického. Můžeme

*) Předneseno 9. IX. 1933 v pražském rozhlasu (simult. do Bratislavy).

řící, že tu šlo v posledních desíletích o nové vzkříšení antiky. Do nedávna neměli jsme správného obrazu, jak souvisí naše doba na poli práva s antikou. Představovali jsme si velmi prostě jako základ našeho práva převzetí římských zákonů středověkem, t. zv. recepci práva římského. Teprve kritické studium posledních padesáti let ukázalo, že jsme nepřevzali právo římské v jeho ryzí, klasické podobě, nýbrž v podobě, již mu vtiskl byzantský zákonodárce VI. stol. po Kr. císař Justinian. Velikým úsilím mezinárodní vědy, platícím Justinianovým zákonem, podařilo se dobrat se pravé podoby římského práva, jak je vytvořili římsští klasičtí právníci I. a II. stol. po Kr. Bylo to možno jen vniknutím do jejich juristické metody, do způsobu jejich právního myšlení, stojícího vysoko nad scholastickými metodami pozdějších věků od Justiniana až po italské juristy XI—XV. století, u nichž se naši předkové učili právu římskému. Historickoprávní tato práce neměla po ruce památek, jež by bylo stačilo prostě popsat a právnicky vyložit. Úkol byl daleko nesnadnější a dal se vyřešit jen s vynaložením velikého úsilí eminentně juristického. Šlo o to, rekonstruovat z pozdního byzantského přepracování právnických děl římských původní obraz klasického práva římského, nejznamenitějšího to výtvaru římského ducha. Dějiny římského práva staly se tak dějinami římského právního myšlení. Tu teprve jsme pochopili, co znamenalo, definoval-li římský právník *jurisprudenci* jako umění spravedlnosti. V úžasu stojíme nad virtuositou tohoto umění, i dnes v mnohém nedostižného.

Historickoprávní oddíl našeho studijního řádu nabyl tak nového významu. Nejde už jen o historický úvod do studia platného práva, nýbrž jde o více, o uvedení do umění juristického myšlení a rozhodování. Historickoprávní zkouška státní stává se tak zkušebním kamenem mladých právníků. Jen doba zaujatá proti antice jako základu naší vzdělanosti nebo doba sledující cíle výlučně praktické mohla by se obrátit proti studiu právní historie. Při tom nám padá do klína veliká výhoda, již zejména malý národ nemůže podceňovati: studium právní historie a obzvláště studium práva římského, majíc ráz mezinárodní zajišťuje nám i na poli právo vědy spojení s vědou ostatních kulturních národů a umožňuje tak našim právníkům dorozumět se se vzdělaným světem evropským. Nelze přehlížeti, že v posledních letech stupňuje se zájem o právo římské i v Anglii a v Americe, ačkoliv právní řád anglo-americký nemá historicky s právem římským nic společného. Je to právě metoda myšlení římských právníků, jež zaujala i Angličany.

Mělo-li by se přikročit k reformě právního studia u nás, musilo by především jít o to, aby právní fakulty nebyly jen místem, na němž se konají zkoušky, nýbrž aby se na fakultách i studovalo, a to co nejintenzivněji. Právě v tomto

směru jsou v publiku rozšířeny o studiu práv některé mylné představy. Uvítal jsem proto možnost promluvit v rozhlasu o tomto tematě ke kruhům, s nimiž vysokoškolský učitel zpravidla nepřijde do styku. Je, myslím, mělo těch, které na právnickou fakultu přivede skutečný zájem. Většinou volí se právnické studium z rozpaků, kam jít nebo z nedostatku jiného vyhraněného zájmu. Středoškolské studium nedává a nemůže dobře dáti představu o tom, jaký úkol mladého právníka čeká. Běžný názor jest, že studium práv klade značné požadavky na paměť, jako by právnická fakulta vychovávala jakési živé naučné slovníky. Nejčastěji však padne volba na práva proto, že prý to je studium nejlacinější, že lze práva studovati i mimo universitní město, či jak se říká *in absentia*, a že kvalifikace dosažená na právnické fakultě dává co nejširší vyhlídky.

Rád bych se zdržel především u této poslední věci. S mnohých stran ozvaly se v poslední době hlasy varující před studiem práv proto, že praktická zaměstnání právnická jsou nasycena, takže právnické fakulty vyrábějí právníky nad potřebu našeho národního i soukromého hospodářství a našeho veřejného života. Nadvýroba tu je, to lze lehce ciferně dokázati. Není to po prvé, co se podobný zjev v našem životě dostavil. Dnes je stupňován tím, že se cesty vzdělání otevřely nejširším vrstvám národa. Tento ideální požadavek jest u nás splněn ve vysoké míře. Lze *důsledek* toho označiti jako chybu?

Byl by chybou, kdyby naše fakulty dodávaly praktickému životu nadpočet kvalifikovaných právníků. Toho jsme však velmi vzdáleni. Fakulty se svým zařízením zkoušek provádějí pouze výběr. Jest si jen přát, aby tento výběr se dál na základě co možná nejširším, z počtu posluchačů co možná největšího. Bylo by ovšem vítané, kdyby tento výběr usnadnila střední škola. Není-li to vždy možné, měl by si každý absolvent střední školy sám pro sebe zodpovědět otázku, jde-li nejlepší cestou, dá-li se zapsati na práva. Tím, že jednou jakž takž projde úskalím zkoušek, nenabývá ještě nároku na zaopatření ve veřejné nebo soukromé službě. V životě rozhoduje jen kvalita a kvalitními mezi kvalifikovanými jsou jen někteří.

Jaké požadavky klade studium práv na svoje adepty? V životě nezáleží pro právníka tolik na tom, co ví, nýbrž co umí. Vědomosti jsou mu jen pomůckou, ne účelem. Úkolem jeho jest hledání spravedlnosti, nebo prakticky: spravedlivé rozhodování. Umění toto nezáleží ani ve znalosti paragrafů ani v pouhé bystrosti úsudku. Spravedlivý člověk je jen *dobrý* člověk. Důraz tedy leží u právníka především na povahových vlastnostech, na osobnosti. Dovedl bych si představit a snad se již i vyskytlo, že zločinec učinil geniální vynález. Ale soiva by byl zločinec dobrým soudcem. To věděli již staří, když požadovali na právníku znalost věcí božských i lidských. Kdo ne-

má zájmu o stálé zušlechťování své osobnosti a o proniknutí do nejširších kulturních okruhů, z toho ani znalost všech zákonů neudělá dobrého právníka.

Proto nelze studovati práva jen z knih. Právník musí se naučit se svými vědomostmi zacházet. V tom dlužno hledati smysl navštěvování přednášek a cvičení. Tu jsem u věci, která mi leží co nejvíce na srdci. Není plýtváním národního jmění, že našimi právníckými fakultami projde více lidí než potřebujeme. Rozhazováním národního majetku jest však, že velký počet studujících nepoužívá zařízení, jež pro ně stát na fakultách vytvořil, studuje mimo fakulty a studuje nesvědomitě. S tím souvisí t. zv. repetitorské školy. Je to zjev, který se u nás dostavil až po válce. Jsou i jinde. Nikde z nich není ovšem veliká radost, třeba nebyly za všech okolností zavržitelné. Jsou však přímo nebezpečím ve formě, která se u nás rozmohla a kde neslouží kontrole vlastního studia, nýbrž vlastní studium nahrazují bezduchým memorováním výtahů z knih. Zatím, co jsme řekli, že dobrému právníku knihy nestačí, že dlužno především poznati život, náš mladý právník návodem svého repetitora velmi často nesáhne za svého studia ani po knize. Studium mimo fakultu a nahrazování studia těmito pomůckami jsou hlavní příčinou podprůměrných a nedostatečných výsledků u zkoušek. Studium vysokoškolské znamená práci, práci od prvního okamžiku. Ne ovšem jen přípravu ke zkouškám, nýbrž studium co nejširší.

Požadoval bych proto na každém, kdo vstupuje na fakultu právníckou, aby si uvědomil úkoly, které ho na fakultě i později v praktickém životě čekají a aby si podle toho stanovil svůj pracovní plán. Do toho plánu ať si každý právník zařadí především studium cizích jazyků a z těch na prvním místě studium němčiny. Dále neuškodí, bude-li v této souvislosti uvažovati o tom, jak se o prázdninách dostati do ciziny. Pravím o prázdninách. Studium práva na cizích universitách prospěje zpravidla jen absolventům. Za to bych velmi vítal, aby naši právníci během svých studií navštěvovali na jeden dva semestry ostatní právnícké fakulty v Československu.

Kdo přistoupí k studiu tímto plánovitým způsobem, ten ve styku s fakultními zařízeními, při poslouchání přednášek a při kollokviích s profesory velmi záhy pozná, hodí-li se ke studiu práv čili nic. Podrobnějších pokynů o právníckém studiu nepodám. Již r. 1925 vydala právnícká fakulta university Komenského v Bratislavě praktický návod pro studium práv. Loňského roku vyšel tento návod v druhém vydání a byl zároveň zpracován péčí spolku čsl. právníků Všehrd pro právníckou fakultu university Karlovy v Praze. Na tuto příručku odkazují každého, kdo chce vstoupiti na právníckou fakultu.